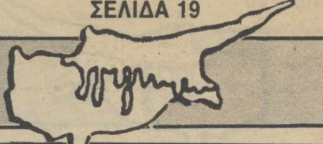

3 ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΣΥΜΦΟΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΩΜΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

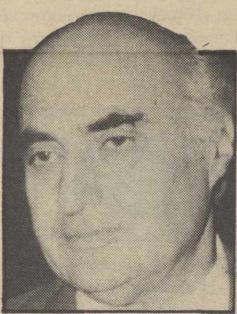

□ Συνεχίζουμε σήμερα τη δημοσίευση σελίδων από το νέο δέτομο αποκαλυπτικό βιβλίο του Πρέσβη Νίκου Κρανιδιώτη «Ανοχύρωτη Πολιτεία, Κύπρος 1960-1974», που κυκλοφορεί, από τον εκδοτικό οίκο Ι. Δ. Κολλάρου, τον προσεχή Σεπτέμβριο.

Η ΑΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΑΟΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ Η ΑΝΔΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΛΑΟΥ

Αττίλας Ι: Η προδοσία κι εγκατάλειψη της Κύπρου

Του
**ΝΙΚΟΥ
ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ**

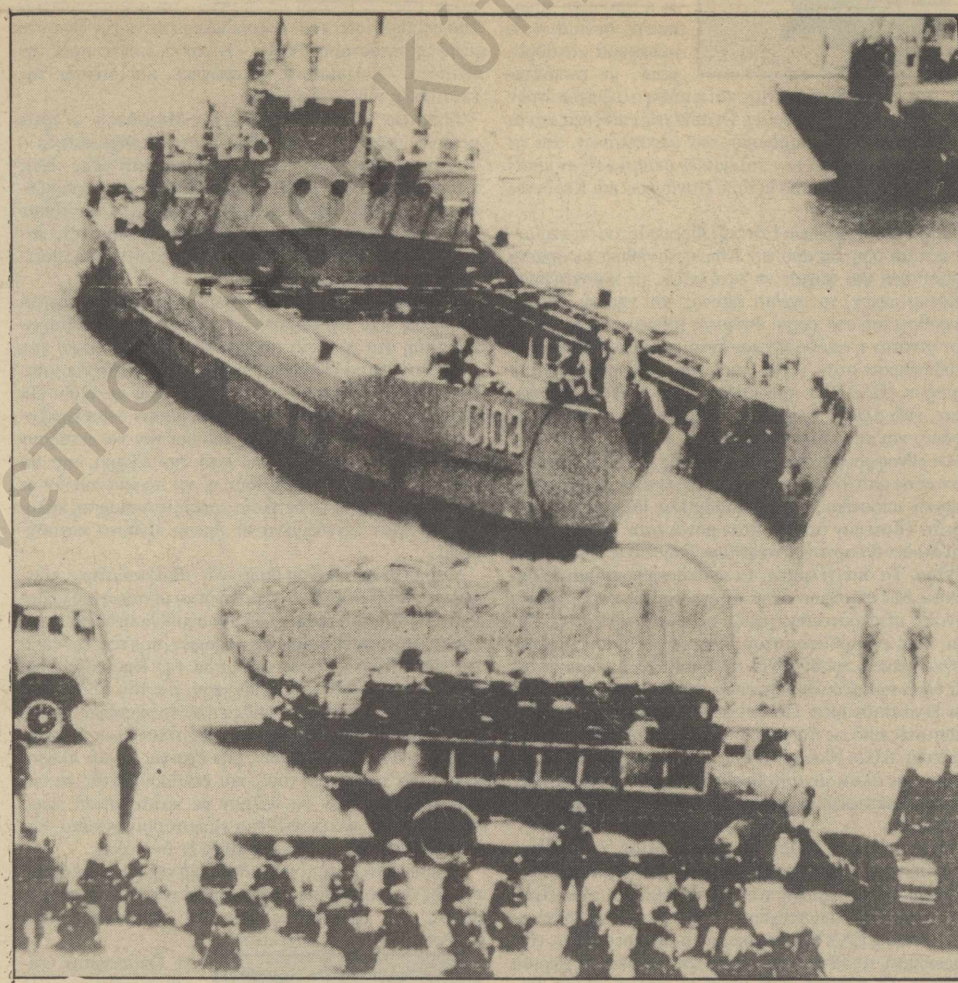
ΕΝΩ συνεχιζόταν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, η συζήτηση για το πραξικόπημα, στην Κύπρο είχε αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση της ώρας της εισβολής.

Το χουντικό πραξικόπημα έδωσε στην Άγκυρα το πρόσχημα - που περιέμενε τόσο καιρό - για να πραγματοποιήσει τα κατακτητικά της σχέδια, και στην Ουάσιγκτον την ευκαιρία να δώσει στο Κυπριακό τη λύση που επιδίωκε.

Η Αμερική είδε με ευχαρίστηση την ανατροπή του Μακαρίου, δίσταζε όμως ακόμη να αναγνωρίσει την κυβέρνηση Σαμιφών. Γι' αυτό από την επομένη του πραξικοπήματος κατέβαλε σύντομες προσπάθειες, μέσω του νέου πρεσβευτή της στη Λευκωσία Ρότζερ Νταϊνβίς, να προωθήσει στην προεδρία τον Γλαύκο Κληρίδη.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες κλυδωνίζονταν τότε στο σάλο του Ουωτεργκέητ, ο δε πρόεδρος Νίξον οδηγείτο σε παραίτηση.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, ο υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσινγκερ - οπαδός της θεωρίας της «ηθικής της δύναμεις» - είχε συγκεντρώσει στα χέρια του εξαιρετικές εξουσίες, και είχε αποδείξει ιθύνουσα μορφή στη διαμόρφωση των διεθνών υποθέσεων της δεκαετίας του εβδομήντα. Ο Κίσινγκερ, που απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στη θέση της Τουρκίας μέσα στην Ατλαντική συμμαχία εννοούσε τα τουρκικά σχέδια στην Κύπρο, ήθελε όμως να τα επιβάλει με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποφευχθεί ένας ελληνοτουρκικός πόλεμος (που θα παρέλυε τη Ν.Α. πτέρυγα του ΝΑΤΟ), και να μη δοθεί στη Σοβιετική Ένωση η ευκαιρία να παρέμβει. Γι' αυτό, από τις πρώτες κιόλας μέρες του πραξικοπήματος, εξαπέλυσε τον υφυπουργό Εξωτερικών, αρμόδιο για τις υποθέσεις Μέσης Ανατολής, Τζόζεφ Σίσκο, ο οποίος στις 18 Ιουλίου έφθασε στο Λονδίνο και συναντήθηκε αυθημερόν με τον Ετζεβίτ, που δρισκετόταν ήδη εκεί. Ο Ετζεβίτ επανέλαβε στον Σίσκο την πρόθεση της Τουρκίας να επέμβει. Ο Αμερικανός υφυπουργός, επισείοντας τον κίνδυνο ρω-

Τα τουρκικά αποβατικά φτάνουν στην Κύπρο.

σική επέμβασης και διάλυσης της Νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ χωρίς να αποκλείει το ενδεχόμενο μιας περιορισμένης τουρκικής στρατιωτικής επιχείρησης - ζήτησε από τον Ετζεβίτ να μην εξωθήσει τα πράγματα σε ρήξη με την Ελλάδα, και προσφέρθηκε να μεταφέρει στην Αθήνα τις τουρκικές προτάσεις, και με βάση τις προτάσεις αυτές να δοθεί στην εξεύρεση μιας «ικανοποιητικής» για την Τουρκία - όπως είπε - λύσης του ζητήματος.

Ο Τούρκος πρωθυπουργός ζήτησε από τον Σίσκο αντικατάσταση του Σαμιφών, αποχώρηση των Ελλήνων αξιωματικών από την Κύπρο, εγκατάσταση τουρκικών στρατευμάτων στο νησί, και ομοσπονδποίηση του κοά-

τους, με τη διοίκηση σημαντικής γεωγραφικής περιοχής κάτω από την αποκλειστική διοίκηση των Τουρκοκυπρίων.

Ο Σίσκο υποσχέθηκε ότι θα 'φεγγε αμέσως για την Αθήνα, ότι θα υποστήριζε τις τουρκικές απόψεις, και ότι το Σάββατο θα πήγαινε στην Άγκυρα για να μεταφέρει την απάντηση.

Οι χλιαρές αντιδράσεις του πρωθυπουργού της Μ. Βρετανίας Ουίλσον, του υπουργού Εξωτερικών Κάλαχαν και του Σίσκο έπεισαν τον Τούρκο πρωθυπουργό ότι οι ενδοιασμοί της Αμερικής και της Μεγάλης Βρετανίας ήταν επιφανειακοί, δεν αντιστρατεύονταν ουσιαστικά την τουρκική επέμβαση, και οφείλονταν μάλλον

στο φόβο μιας γενικότερης εμπλοκής (που θα συνεπαγόταν ίσως η τουρκική εισβολή), παρά σ' αυτή την ίδια την εισβολή.

Ανάλογες ήταν οι διαπιστώσεις του Ετζεβίτ και από τη στάση των Σοβιετικών, οι οποίοι δεν ήθελαν επέκταση της ελληνικής στρατιωτικής δικτατορίας στην Κύπρο. Έτσι, όταν, το βράδυ της 18ης Ιουλίου, ο Ετζεβίτ έφεγγε από το Λονδίνο, είχε ήδη πάρει την απόφαση της εισβολής.

Φτάνοντας τις πρωινές ώρες της Παρασκευής, 19ης Ιουλίου, στην Άγκυρα ο Τούρκος πρωθυπουργός κατευθύνθηκε αμέσως στο Γενικό Επιτελείο, όπου, σε πλήρωση σύσκεψη με τα ανώτατα στρατιωτικά στελέχη, προέβη στις τελευταίες διευθετήσεις, και έδωσε την οριστική εντολή πραγματοποίησης του εγχειρήματος, για τις πρώτες πρωινές ώρες του Σαββάτου, 20ης Ιουλίου.

Η Τουρκία ετοιμαζόταν ήδη από καιρό για μια στρατιωτική επέμβαση, που από το 1956 είχε γίνει κοινό δημαγωγικό σύνθημα στις περισσότερες σπουδαστικές και τις άλλες συγκεντρώσεις των μεγάλων τουρκικών πόλεων. Η τουρκική κυβέρνηση είχε ναπηγήσει για το σκοπό αυτό μεγάλο αριθμό αποβατικών σκαφών, είχε ενισχύσει σημαντικά τις ναυτικές και αεροπορικές της δυνάμεις, και είχε συγκεντρώσει, τους τελευταίους μήνες, στα λιμάνια της Μερσίνας και των Αδάνων ισχυρές πεζικές, ναυτικές και αεροπορικές μονάδες. Παράλληλα, οι τουρκικές εξωτερικές υπηρεσίες είχαν αναλάβει, στις ξένες πρωτεύουσες, μια συγκαλυμμένη προπαγάνδα για μια τέτοια επιχείρηση, ενώ στις φιλικές προς την Τουρκία μουσουλμανικές χώρες - ιδιαίτερα στη Σαουδική Αραβία, το Πακιστάν και τη Λιβύη - συνεζήτητο ανοιχτά το θέμα ειδικής για την επιχείρηση αυτή προς την Άγκυρα βοήθειας, σε πυρομαχικά και πετρέλαιο.

Επίκεντρο της νέας τουρκικής εξόρμησης ήταν το νότιο λιμάνι της Τουρκίας, Μερσίνα, όπου την Παρασκευή, 19 Ιουλίου, σημειώνεται μια ασυνήθιστη κίνηση. Ισχυρές δυνάμεις στρατού, άρματα μάχης, τεθωρακισμένα, πυροβολικό φορτώνονται σε αρματαγωγά, μεταγωγικά και άλλα πλοία, που με τη συνοδεία αντιτορπιλικών αναχωρούν τις απογευματινές ώρες της Παρασκευής για την Κύπρο.

Ενώ αυτά συνέβαιναν στην Τουρκία, και όλα τα ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία μετέδιδαν την πληροφορία για τις ετοιμασίες των τουρκικών πλοίων και την επικείμενη εισβολή, στην Αθήνα - παρά την έγκαιρη ενημέρωση των Επιτελείων - επικρατούσε μεγάλη απραξία, αμηχανία και αναποφασιστικότητα. Όταν ο Σίσκο επισκέφθηκε, μετά το Λονδίνο, την ελληνική πρωτεύουσα και ανακοίνωσε στην ελληνική κυβέρνηση τις τουρκικές προτάσεις και το βέδαιο κίνδυνο εισβολής, ο Ιωαννίδης απάντησε οργίλα, ότι δε φοβόταν εισβολή, γιατί οι

Επίκεντρο της νέας τουρκικής εξόρμησης ήταν το νότιο λιμάνι της Τουρκίας, Μερσίνα, όπου την Παρασκευή, 19 Ιου-

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΣΥΜΦΟΡΑΣ

Προδοσία - απόβαση

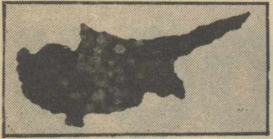
Τούρκοι μπλοφάρουν. Άλλωστε - είπα - αν οι Τούρκοι επιχειρήσουν απόβαση στην Κύπρο εμείς θα τους κηρύξουμε τον πόλεμο, και συγχρόνως θα αποχωρήσουμε από το ΝΑΤΟ.

Ο Σίσκο έφυγε - ανήσιγος από τις απειλές του Ιωαννίδη - για την Άγκυρα, όπου έφθασε αργά το βράδυ της 19ης Ιουλίου. Ο Ετζεβίτ, αρνήθηκε αρχικά να τον δεχθεί, και όταν τις πρώτες πρωινές ώρες του Σαββάτου, 20 Ιουλίου, τον δέχθηκε στο πρωθυπουργικό γραφείο, η επιχείρηση της εισβολής είχε ήδη αρχίσει.

Ο Σίσκο, ανησιγώντας για την εξέλιξη των γεγονότων, επέστρεψε ανθυμωρόν (20 Ιουλίου) στην Αθήνα, και συγκαταστήθηκε στις 7.30 π.μ. με τον Ιωαννίδη και τον αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων, από τους οποίους ζήτησε αυτοσυγκράτηση και πίστωση χρόνου, για να ενεργήσει, όπως είπα, για την αποτροπή μιας ελληνοτουρκικής σύρραξης. Στο σημείο αυτό, σύμφωνα με την έκθεση που υπέβαλε, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, ο ναύαρχος Αραπάκης, ο Ιωαννίδης σηκώθηκε απότομα από τη θέση του, και απειθυνόμενος στον Σίσκο είπε: «Μας εξηπατήσατε. Ημείς θα κηρύξουμε τον πόλεμο».

Μετά την αποχώρηση του Σίσκο συγκροτήθηκε στο Πεντάγωνο πολεμικό συμβούλιο, με συμμετοχή του στρατηγού Φαίδωνα Γκιζίκη, του Αδ. Ανδρουτσόπουλου, του Κ. Κυπραίου, του Ευστ. Λατούδη, του Ηλ. Μπαλόπουλου, του Β. Τσούπα, του Κ. Ράλλη και των αρχηγών των ενόπλων δυνάμεων. Στο συμβούλιο αποφασίστηκε, τελικά, η κήρυξη γενικής επιστράτευσης.

Την ίδια μέρα ο ναύαρχος Αραπάκης, σε συνεννόηση με το στρατηγό Μπανάνο, διέταξε τα υποδρύγια «Γλαύκος» και «Νηρέϊς» να πλεύσουν στην περιοχή της Κερύνειας, και το υποδρύγιο «Τρίτων» να παρεμβληθεί μεταξύ της Ρόδου και των τουρκικών ακτών.

Η τουρκική απόβαση άρχισε τις πρωινές ώρες του Σαββάτου, 20 Ιουλίου.

Ανεσπλήματα τα τουρκικά πλοία, κάτω από την κάλυψη σμήνων αεροπλάνων, αποβιβάζουν τις πρώτες τουρκικές δυνάμεις στην περιοχή Πέντε Μίλι, δυτικά της Κερύνειας. Συγχρόνως, τα τουρκικά αντιτορπιλικά βάλλουν με καταγυσιακά πυρά εναντίον στρατιωτικών στόχων της περιοχής, ενώ τα αεροπλάνα βομβαρδίζουν το αεροδρόμιο της Λευκωσίας, το στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, στρατιωτικές συγκεντρώσεις και άλλα σημεία της διαχωριστικής γραμμής. Παράλληλα τουρκικά μεταγωγικά προδίδουν σε ρήξη αλεξιπτωτιστών στον τουρκικό θύλακα της Λευκωσίας και σε άλλες στρατηγικές περιοχές.

Ενώ συνέβαιναν αυτά, το κυπριακό Ραδιόφωνο μετέδιδε την πρώην προσηυχή και αναφερόταν στη μνήμη του εορτάζοντα αγίου! Η προαξιωματική κυβέρνηση μάταια περίμενε οδηγίες από την Αθήνα, όπου επίσης είχε αποκηρύξει η απόβαση, μέχρι της 11ης πρωινής, οπότε - ύστερα από έκτακτο υπουργικό συμβούλιο - εκδόθηκε μια χλιαρή ανακοίνωση, στην οποία δηλωνόταν αόριστα, ότι «η Ελλάς θα υπερασπίσει πάση δυνάμει τα νόμιμα δικαιώματά και τα εθνικά της συμφέροντα».

Με ανάλογη καθυστέρηση, μετέδωσε, τέλος, και το κυπριακό ραδιοφωνικό ίδρυμα την τουρκική επιδρομή, αναφέροντας απλώς, ότι τουρκικά αεροσκάφη έπληξαν το στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, και έρριξαν μικρή δύναμη αλεξιπτωτιστών στο θύλακα της Λευκωσίας. Σε μεταγενέστερη εκπομπή - σε μια προσπάθεια ενίσχυσης του ηθικού του λαού - μετέδωσε, ότι οι εισβολείς «αναχατίσθησαν και ανετράθησαν», και ότι, κατά το διάστημα των σχετικών επιχειρήσεων, καταροίφθη μέγας αριθμός εχθρικών αεροπλάνων.

Στην πραγματικότητα στον τόπο της εισβολής, παρά την έγκαιρη ενημέρωση και την αμύδια από κυπριακές και άλλες πηγές προειδοποίηση των Επιτελείων, δεν υπήρχε καμιά ελληνική δύναμη. Οι πρώτοι Τούρκοι στρατιώτες και τα πρώτα τουρκικά άρματα μάχης αποβιβάστηκαν χωρίς να συναντήσουν καμιά αντίσταση. Μόνο ύστερα από αρκετό χρονικό διάστημα άρχισε μια πρόχειρη, ασυστηματοποιητή και ανοργάνωτη άμυνα από μικρές κυπριακές μονάδες, που, παρ' όλον ότι εινούσαν απόρροια απρογραμμάτιστα, καθόρθωσαν, με τον ηρωισμό και την αυτοθυσία τους, να καταφέρουν βαρύντα πληγμένα κατά των επιδρομών, και να δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα στην τουρκική αποβατική επιχείρηση.

Στο μεταξύ, η μοίρα του πυροβολικού, που βρισκόταν κοντά στο χώρο της απόβασης, βομβαρδίστηκε και εξουδετερώθηκε από την τουρκική αεροπορία. Οι μονάδες των μηχανοκίνητων και των αρμάτων μάχης, που για την ασφάλεια των προαξιωματικών είχαν παραμείνει στη Λευκωσία, ελληλήσαν επί τόπου από τα τουρκικά βομβαρδιστικά. Οι μοίρες καταδρομών ήταν απασχολημένες με το κνηνητό των οπαδών του Μακαρίου...

Όταν η προαξιωματική Κυβέρνηση της Λευκωσίας συνήλθε από την πρώτη έκκληση, κήρυξε γενική επιστράτευση, και κάλεσε όλους όσοι μπορούσαν να φέρουν όπλα να αγωνιστούν για την απόκρουση του επιδρομέα.

Η επιστράτευση έγινε με βραδύ ρυθμό, και δεν συμπληρώθηκε ούτε την επόμενη μέρα. Οι έφεδροι, μέσα σε ένα γενικό κλίμα σύγχυσης και άγνοιας, δεν κατό-

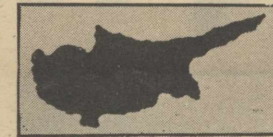

Μπανάνος - Ανδρουτσόπουλος - Σίσκο: πολυτελές γεύμα και χαμόγελα σε ώρες φοβερές...

θωσαν πολλές φορές να φθάσουν στα έμπειρα και τους καθορισμένους γι' αυτούς χώρους. Και όταν έφθαναν, δεν εύρισκαν πάντα τον αναγκαίο οπλισμό, γιατί οι στρατιωτικές οπλαποθήκες είχαν λεηλατηθεί παλαιότερα από μέλη της ΕΟΚΑ Β', και, αργότερα, από τους πραξικοπηματίες. Πολλοί, τέλος έσπευδαν στα πεδία των μαχών μεμονωμένα και χωρίς την κατάλληλη στρατιωτική εξάρτηση.

Ανεξάρτητα όμως από τις δυσχέρειες αυτές ο κυπριακός λαός ήταν βαθύτατα διχασμένος. Οι πραξικοπηματίες εξακολουθούσαν να καταδιώκουν τους Μακαριακούς, ενώ οι οπαδοί του παλαιού νόμιμου καθεστώτος έβλεπαν με καχυποψία τους νέους κυβερνητικούς παράγοντες.

Τη γενική σύγχυση επέτεινε η αθρόα μετακίνηση πληθυσμών από τις περιοχές της εισβολής και τους χώρους των πολεμικών επιχειρήσεων στα μετόπισθεν. Η μετακίνηση αυτή πήρε αργότερα μαζικό χαρακτήρα, όταν οι κάτοικοι του Αγίου Γεωργίου του Τριμιθίου, του Καρμιού και της Κερύνειας κινήθηκαν προς το Πελλάταις, και, διαμέσου της μονής Χρυσοστόμου, προς τη Λευκωσία.

Στο μεταξύ συνεχίζονται από Πέντε Μίλι η απόβαση τουρκικών δυνάμεων, η μεταφορά καταδρομών, με ελικόπτε-

ρα, στις ακτές της Κερύνειας και η ρήξη αλεξιπτωτιστών στο θύλακα της Λευκωσίας. Οι συνεχείς επιθέσεις και οι ακατάστατοι βομβαρδισμοί των αεροπλάνων, και τα συντονισμένα πυρά των πολεμικών οκαφών είχαν μεταβάλει τη στενή πεδιάδα μεταξύ Πανάρχων και Κερύνειας σε κόλαση πυρός.

Το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς, αφού περιέμενε μάταια οδηγίες από την Αθήνα, κινήθηκε με αρκετή βραδύτητα και άρχισε να εφαρμόζει, με καθυστέρηση δώδεκα ωρών, τα σχέδια άμυνας του νησιού. Μοίρα πυροβολικού στο χωριό Φτέρυχα (δόρεια της περιοχής που γινόταν η απόβαση) και δυνάμεις καταδρομών κατεβιβάστηκαν στον Άγιο Ιλαρίωνα, η ελληνική δύναμη Κύπρου (ΕΛΔΥΚ) προωθήθηκε στο θύλακα Λευκωσίας, ενώ άλλες δυνάμεις κατέλαβαν θέσεις στο αεροδρόμιο και την πρόσνη γραμμή.

Οι εθνοφρουροί και οι άνδρες της ΕΛΔΥΚ πολέμησαν κάτω από άνισρες συνθήκες, ακάλυπτοι, χωρίς αεροπορική υποστήριξη, με απαρμόγιο θάρος και ανδρεία. Πίστευαν ότι δεν ήταν μόνοι στον αγώνα αυτό, και ότι δεν θα αργούσε να φθάσει βοήθεια από το εθνικό κέντρο. Τα διαγγέλματα, τα ανακοινθέντα και οι δηλώσεις των επισήμων στην Αθήνα, καθώς και η κήρυξη γενικής επιστράτευσης γρήμζε τις ψυχές τους με ελπίδα και τους εγκαρδιώνει στον άνισο αγώνα τους. Ήταν συγκινητική η προθυμία με την οποία άνδρες και γυναίκες όλων των ηλικιών έσπευσαν στη μάχη για να διαώξουν τον ξένο επιδρομέα. Πολλοί πυροβολούσαν τους αλεξιπτωτιστές από τις στέγες των σπιτιών τους με κνηνητικά όπλα, άλλοι έβαλλαν από τους εξώστες και τα παράθυρα, και άλλοι με αυτοθυσία έπευδαν με δικά τους μέσα να μεταφέρουν στους μαχητές πολεμοφόδια και τρόφιμα.

Μέχρι αργά το βράδυ της 20ης Ιουλίου, οι Τούρκοι είχαν πετύχει να εγκαταστήσουν ένα στενό μόνο προγεφύρωμα στην περιοχή του Πέντε Μιλίου, ενώ είχαν αναγκαστεί να συμπτυχθούν στο θύλακα της Λευκωσίας, όπου η ΕΛΔΥΚ ύστερα από αμαχητές μάχες, είχε προωθήσει τις θέσεις της μέχρι του τουρκικού χωριού Κιόνελι. Ο αγώνας ήταν μέχρι τη στιγμή εκείνη αμφίροπος και η έκβαση της απόβασης δεν είχε ακόμη κριθεί. Δυστυχώς, όμως, ενώ χρησιμοποιήθηκαν σημαντικές δυνάμεις για την εκπόρθση των θύλακων, δεν αναλήφθηκε σοβαρή αντιμετώπιση στο σημείο της απόβασης. Έτσι οι Τούρκοι μπόρεσαν, την επομένη, κάτω από την κάλυψη των πολεμικών αεροπλάνων τους, να σταθεροποιήσουν τις θέσεις τους και να επεκτείνουν το μικρό αρχικό τους προγεφύρωμα.

Στο μεταξύ οι κυβερνήσεις Ελλάδας και Κύπρου είχαν συγκαλέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο, ύστερα από πολύωρες συζητήσεις, ενέκρινε αργά το βράδυ της 20ης Ιουλίου ομόφωνα το υπ' αρ' 353 Ψήφισμα με το οποίο ζητούσε την άμεση κατάπαυση του πυρός και την απομάκρυνση όλων των ξένων στρατευ-

μάτων που βρισκόταν στην Κύπρο, παρά τα διεθνή σύμφωνα.

Παρ' όλον ότι το ψήφισμα εγκρίθηκε ομόφωνα, η Άγκυρα ηρνεύτο να το εφαρμόσει. Ο Ετζεβίτ, βλέποντας ότι δεν είχε εκδηλωθεί - ούτε από την Ελλάδα ούτε από πούθενά άλλο - οποιαδήποτε σοβαρή αντίδραση, επέμενε να εφαρμόσει τα σχέδιά του μέχρι τέλους.

Στην Αθήνα όμως η κρίση είχε κιόλας ξεσπάσει. Αμέσως μετά την τουρκική εισβολή διακόσιοι πενήντα περίπου αξιωματικοί του Γ' Σώματος Στρατού με επικεφαλής τον στρατηγό Ντάβο, με διακήρυξη τους, ζήτησαν από τον στρατηγό Γκιζίκη την άμεση ανάληψη του διασήμι, την παράδοση της εξουσίας στον Καραμανλή και τη δυναμική αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής.

Οι διαφωνίες στους κόλπους της χούντας έγιναν πιο έντονες, όταν το πρωί της 21ης Ιουλίου ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγός Μπανάνος κάλεσε στο γραφείο του τους αρχηγούς και υπαρχηγούς των κλάδων, και τους ανακοίνωσε απόφαση του δικτάτορα Ιωαννίδη και του στρατηγού Γκιζίκη, να κηρύξουν πόλεμο κατά της Τουρκίας. Οι αρχηγοί των Τριών Όπλων, με ταυτόσημα σχεδόν επιχειρήματα, απάντησαν ότι δεν έκριναν ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας ήταν έτοιμες για ένα τέτοιο εγχείρημα. Ο Μπανάνος, συμφωνώντας με τις απόψεις των αρχηγών, ανέλαβε να τις διαβιβάσει στον Γκιζίκη και τον Ιωαννίδη. Συγχρόνως συνέστησε στον Αραπάκη να διατάξει την επιστροφή των δύο υποδρύγιων, που, ευρισκόμενα εκείνη την ώρα στο μέσο της απόστασης Ρόδου - Κύπρου, έπλεαν προς την Κερύνεια. Ο Αραπάκης συμφώνησε, και διέταξε την επιστροφή των υποδρύγιων.

Μετά την αποχώρηση όμως του Μπανάνου, οι τρεις αρχηγοί άρχισαν να αντιδρούν στην προχειρότητα - όπως τη χαρακτήρισαν - με την οποία ο Ιωαννίδης - ένας κατώτερος απ' αυτούς σε βαθμό αξιωματικός - χειριόταν τα πολιτικά και στρατιωτικά πράγματα του τόπου και έλαβαν τη μοιτική απόφαση, να προδούν στις κατάλληλες ενέργειες, για την αποκατάσταση ομαλής πολιτικής ζωής στη χώρα.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας οι τέσσερις αρχηγοί κλήθηκαν από τον στρατηγό Γκιζίκη και τον ταξίαρχο Ιωαννίδη στο γραφείο του πρώτου. Στη σύσκεψη που επακολούθησε ο Ιωαννίδης πρότεινε την άμεση αποστολή στην Κύπρο στρατιωτικών ενισχύσεων με πλοία και αεροπλάνα. Οι αρχηγοί όμως αντέδρασαν, υποστηρίζοντας, ότι τα μέρη αεροσκάφη μπορούσαν να πετάξουν ελάχιστο μόνο χρόνο πάνω από την Κύπρο, και θα έπρεπε η να εγκαταλειφθούν η να προσγειωθούν σε ξένα αεροδρόμια, τα δε πλοία, χωρίς αεροπορική κάλυψη, θα ήταν εκτεθειμένα σε άμεσο κίνδυνο καταδύθησης.

Παρά την επελθούσα διαφωνία, αποφασίστηκε, τελικά, να σταλεί στην Κύπρο με δώδεκα μεταγωγικά αεροπλάνα «Νόρντ Άτλας», - σε μια συμβολική βοήθεια - η τριακοστή πέμπτη μοίρα καταδρομών, που είχε την έδρα της στην Κρήνη. Έτσι το βράδυ της Κυριακής 21ης Ιουλίου τα αεροπλάνα ξεκίνησαν για τον προορισμό τους. Ύστερα από τρεις ώρες επικίνδυνη πτήση, έφτασαν στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας, όπου όμως οι χειριστές των αντιαεροπορικών, μην έχοντας καμιά πληροφορία για την άφιξη τους, και εκλαμβάνοντάς τα για τουρκικά, άρχισαν να βάλλουν με καταγυσιακά πυρά εναντίον τους, με αποτέλεσμα να καταροίφουν ένα, και να προκαλέσουν σοβαρές βλάβες σε δύο άλλα.

Η τραγωδία αυτή είναι ενδεικτική της προχειρότητας και της συναρτησίας με την οποία γίνονταν οι επιχειρήσεις, και ολοσχευώς έλλειψης συντονισμού από πλευράς Γενικού Επιτελείου.

Η Ουάσιγκτον παρακολουθούσε με ανησυχία όλες αυτές τις εξελίξεις. Ο Κίσγκερ φρόβαν επικράτησε των φιλο-

πόλεμων αξιωματικών στην Ελλάδα, και δεν απέκλειε στροφή των κατώτερων ιδίως στελεχών προς τα αριστερά. Στην προσπάθειά του να αποσοβήσει έναν ελληνοτουρκικό πόλεμο - που θα παρέλυε τη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ και θα 'δινε την ευκαιρία στη Σοβιετική Ένωση να διεσώσει βαθύτερα στο χώρο της Μέσης Ανατολής - ο Αμερικανός διπλωμάτης ανέλαβε προσωπικά ενεργό ρόλο στη διένεξη. Με αλληλεγγύη τηλεφωνημάτων του στην Άγκυρα, πρώτα, και στην Αθήνα, αργότερα, προσπάθησε να επιτύχει κατάπαυση

του πυρός και διπλωματική ρύθμιση του θέματος. Στα τηλεφωνημάτων του προς τον Ετζεβίτ επέμενε για άμεσο τερματισμό των εχθροπραξιών, υποσχόμενος την πραγμάτωση των αντικειμενικών στόχων της Τουρκίας με συνομιλίες. Παράλληλα, με οδηγίες του στον Σίσκο, συνέχισε προς όλες τις κατευθύνσεις τις προσπάθειες για αποσοβήση ενός ελληνοτουρκικού πολέμου, και ειρηνική διευθέτηση των τουρκικών απαιτήσεων.

Στο μεταξύ οι Τούρκοι είχαν σταθεροποιήσει το προγεφύρωμά τους στο Πέντε Μίλι, και, υπό την κάλυψη ισχυρών αεροπορικών μονάδων, είχαν αποκρούσει τη δυναμική πρόελαση της ΕΛΔΥΚ στο θύλακα της Λευκωσίας.

Το πρωί της Κυριακής οι συγκρούσεις γενικεύθηκαν, και φονικές μάχες διεξάγονταν κατά μήκος της οδού Πανάρχων - Κερύνειας, στην πρώην γραμμή, στην περιοχή του αεροδρομίου, στο Κιόνελι, και σ' όλους σχεδόν τους θύλακους, πολλοί από τους οποίους είχαν περιέλθει στα χέρια των κυβερνητικών δυνάμεων. Οι Τούρκοι, σφάζοντας, κιώντας, λεηλατώντας, διάζωντας, προχωρούσαν αργά προς την Κερύνεια. Μέχρι το μεσημέρι της Δευτέρας (22 Ιουλίου) δεν είχαν ακόμη καταλάβει την πόλη. Γι' αυτό, όταν ο Σίσκο επισκέφθηκε τον Ετζεβίτ, στις 8.15 το πρωί της Κυριακής, κομίζοντας το μήνυμα του Κίσγκερ για άμεση κατάπαυση του πυρός, εκείνος, στην προσπάθειά του να κερδίσει χρόνο, πρότεινε εκκίνηση των τουρκοκυπριακών θύλακων - που είχαν καταληφθεί από τους Έλληνες - απομάκρυνση όλων των ελληνικών δυνάμεων από την Κύπρο και διάσπαση των ενδιαφερομένων μερών στη Βιέννη.

Ο Σίσκο γύρισε αμέσως στην Αθήνα, όπου όμως - παρά τις προσπάθειές του - δεν μπόρεσε να πάρει από πούθενά υπεύθυνη απάντηση για τις τουρκικές προτάσεις. Τέλος, την πρώτη πρωινή ώρα της νύχτας της 21ης προς την 22α Ιουλίου, κατάφερε να έλθει σε επαφή με τον ναύαρχο Αραπάκη, με τον οποίο τελικά διαπραγματεύθηκε τους τουρκικούς όρους, και συμφώνησε την απόβουλη της Ελλάδας κατάπαυση του πυρός.

Επειδή όμως ο Αραπάκης - όπως αναφέρει στην έκθεσή του - δεν ήταν δέβειος για τις ειλικρινείς προθέσεις της Τουρκίας, διέταξε τα δύο υποδρύγια «Γλαύκος» και «Νηρέϊς» να πλεύσουν και πάλι μεταξύ Κύπρου και Τουρκίας. Τα άγρια αυτά ταξίδια των δύο ελληνικών υποδρύγιων τελείωσαν άδοξα με την οριστική ανάκλησή τους την επομένη (23 Ιουλίου).

Η είδηση για τη συμφωνία κατάπαυσης του πυρός δόθηκε το πρωί της 22ας Ιουλίου πρώτα από το Στέπν Ντηντάρμεντ

με την εξής ανακοίνωση:

«Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών αναγγέλλει ότι οι κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας συμφώνησαν να τηρήσουν την κατάπαυση του πυρός, όπως αυτή προβλεπεται στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 20ης Ιουλίου 1974, από την ώρα, 14 Γρηγορίου, της Δευτέρας 22ας Ιουλίου. Η παρούσα αναγγελία θα επιβεβαιωθεί από τις κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας, την ώρα 09.00 (για την Αθήνα) και 10.00 (για την Άγκυρα)».

Επακολούθησαν ανάλογες ανακοινώσεις από την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση.

Η Άγκυρα - όπως αναφέραμε πιο πάνω - επιβράδυνε σκοπίμως την κατάπαυση του πυρός, απ' ενός για να μπορέσει να φτάσει έγκαιρα από την Μεσόγειο στην Κύπρο το δεύτερο αποβατικό κύμα (που είχε προγραμματιστεί για το πρωί της 22ας Ιουλίου), απ' ετέρου δε για να δοθεί η ευκαιρία στις προελαύνουσες από δυσημίων τουρκικές δυνάμεις να καταλάβουν την Κερύνεια.

Πράγματι, λίγο μετά το μεσημέρι της Δευτέρας, (22 Ιουλίου) μηχανοκίνητα τμήματα περιέκλεισαν την πόλη, ενώ σμήνη αεροπλάνων σε αλληλεπλήρη κύματα τη βομβάρδιζαν συνεχώς. Οι περισσότεροι κάτοικοι, ακούοντας τις φοβερότερες και τις ωμότερες που είχαν διαρρεύσει οι τουρκικές ορδές στα γειτονικά χωριά Γκιμίθι και Άγιος Γεώργιος, εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και κατέφυγαν στο Πελλάταις και τη Λευκωσία. Οι λίγοι υπερασπιστές της πολέμησαν με γενναϊότητα. Ο μηχανοκίνητος όμως όγκος των τουρκικών στρατευμάτων επιβλήθηκε τελικά, και η Κερύνεια, εκτός από το Φρούριο και μεμονωμένες εστίες αντίστασης, έπεσε, λίγο πριν από την καθορισμένη ώρα κατάπαυσης του πυρός, στα χέρια των Τούρκων.

Είναι ατελείωτες οι τραγικές στιγμές που επακολούθησαν. Ενώ αλλόφρονες οι κάτοικοι που είχαν παραμείνει, εγκαταλείποντας τα υπάρχοντά τους, έφευγαν για να σωθούν στο ξενοδοχείο «Ντομ» η στα γειτονικά χωριά, Άγιος Επίκτητος και Πελλάταις, οι στρατιές του Αττίλα επιδίδονταν σε όργιο σφαγών, διαρπαγών, βασανιστηρίων, βιασμών και εκτελέσεων. Ανύποπτοι πολίτες συλλαμβάνονταν και εκτελούνταν μπροστά στις συζύγους τους, γυναικες διάζωνταν μπροστά στα παιδιά τους, αιχμάλωτοι στήνονταν κατά δεκάδες μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα...

Το βράδυ της Δευτέρας 22 Ιουλίου οι άλλοτε γραφικοί δρόμοι της Κερύνειας ήταν, τώρα, πλημμυρισμένοι από πτώματα.